

Historia ya Agano Jipya, Fasihi na Theolojia

Kipindi cha 14: Sifa za Luka

Na Dkt. Ted Hildebrandt

A. Mapitio ya Luka: Yesu Mwokozi wa Wote [00:00-6:52]

A: Unganisha A; 00:00-6:52; Yesu Mwokozi wa Wote

Huu ni mjadala wetu wa tatu kuhusu kitabu cha Luka na tulianza na Luka kama mwanahistoria anayechunguza mashahidi, akisafiri na Mtume Paulo na hajawahi kumuona Yesu lakini labda alizungumza na mama yake Mariamu na mashahidi wengine. Tumekuwa tukifanyia kazi sifa mbalimbali za kitabu cha Luka. Tulizungumzia ubinadamu wa Kristo tulizungumzia msisitizo wa Luka kuhusu Roho Mtakatifu. Tulizungumzia mifano ya Luka na nyenzo za kipekee ambazo Luka anazo kuhusu mifano na miujiza hii. Hadithi hizi za miujiza zinaelezea jinsi wanawake walio wajane na watoto pekee walivyo wajane. Luka alionekana kuwa nyeti sana kwa hali ya kibinadamu na anavuta aina hizo za vitu. Sasa, tulikuwa tunazungumzia mfano wa Msamaria Mwema mara ya mwisho na wakati huu tunataka kuhamia kwenye mada nyingine kuu ya Luka na hiyo ni kwamba Yesu ndiye mwokozi wa wote. Kwa hivyo tunaelewaje hili? Naam, unaangalia mambo ya kipekee. Kwa mfano, Simeoni, yule mzee aliyekuwa akingojea faraja ya Israeli, anamchukua Yesu mikononi mwake. “Bwana, kama ulivyoahidi, sasa mruhusu mtumishi wako aende kwa amani kwa maana macho yangu yameona wokovu wako.” Akimchukua mtoto anasema, “macho yangu yameona wokovu wako.” Yesu anaonyeshwa kama mwokozi katika kitabu cha Luka. Mathayo anamwonyesha Kristo kama Mfalme, Marko kama aina ya mtumishi wa ajabu anayeteseka. Sasa katika Luka tunamwona Kristo akionyeshwa kama mwokozi, mtakatifu . Soteriolojia ni somo la wokovu, Yesu ndiye mwokozi. Inavutia pia katika suala la kuingia katika ufalme. Luka anawazungumzia Wasamaria hawa na unakumbuka Yesu anawaponya wenye ukoma kumi na hii iko katika Luka 17. Yesu anawaponya wenye ukoma kumi na bado ni nani pekee anayerudi kwake? Ni Msamaria anayerudi kumshukuru kati ya wenye ukoma kumi, anayerudi ni Msamaria. Kwa hivyo baada ya sura ya 17 nataka kuangalia hadithi.

Sasa kwa kuwa Kristo ndiye mwokozi wa wote na sasa mmoja wa "wote" ambao wokovu unamfikia ni mtu ambaye unamfahamu vizuri.

Hadithi kuhusu Zakayo inachezaje hadithi ya mtawala kijana tajiri? Ninachopenda kufanya hapa ni kile wanachokiita mwingiliano wa maandishi. Uwiano wa maandishi unamaanisha kulinganisha maandishi moja na mengine na unaonyesha uhusiano kati ya haya mawili. Kwa maneno mengine, Luka anapoandika anaweka maneno, neno moja karibu na neno lingine, unaamua je maana ya neno? Unaamua maana ya neno kwa muktadha wake. Mukadha ni nini? Mukadha wa neno ni maneno yanayokuja kabla yake na maneno yanayokuja baada yake. Ni maneno katika sentensi ambayo yanakamilisha wazo la sentensi. Neno hilo linaingiaje katika sentensi. Hapo si pale linapoishia. Sentensi hiyo inaingiaje katika aya? Je, jukumu la sentensi katika aya ni lipi? Je, iko katika sehemu ya utangulizi ya aya? Je, iko katika hitimisho au iko katikati ya aya? Inakuza hoja? Sentensi hiyo ina jukumu gani katika aya hiyo? Na kisha unauliza swali je, aya hiyo ina jukumu gani katika hadithi kubwa? Kwa hivyo hadithi inaweza kuwa na aya tano au saba, kwa hivyo aya hiyo ina jukumu gani katika hadithi hiyo? Mara nyingi mimi huwaambia watu, unapotaka kuandika kwenye mitihani yangu, utaandika insha, kimsingi kuna hatua tatu za kuandika insha. Unaandika utangulizi ambapo unaanzisha. Unasema, "Nitazungumzia mambo haya matatu." Moja, mbili, tatu na unafanya utangulizi. Kisha unafafanua kwa undani. Hapa kuna nukta namba moja kisha una aya na inafafanua nukta namba moja. Kisha una nukta namba mbili, unafafanua juu yake. Kisha nukta namba tatu unafafanua juu yake kisha unafanya nini mwishoni? Mwisho ni kama mwanzo una taarifa ya utangulizi, nitaonyesha nukta hizi tatu, na kisha hitimisho ni sasa nimeonyesha nukta hizi tatu na unatoa hitimisho kutoka kwa nukta zako. Una utangulizi, mwili, na hitimisho. Muundo ni wa aina hiyo.

Kwa hivyo hapa tunauliza kuna uhusiano gani kati ya hadithi ya mtawala kijana tajiri na hadithi ya Zakayo? Zinachezwa. Kwa hivyo Luka anaziweka hadithi hizi nyuma karibu hapa katika sura ya 17 na 18. Tutataka kuziangalia kwa undani hapa. Kwa hivyo hebu tufanye kazi na hadithi ya mtawala kijana tajiri. Sitasoma hadithi yote lakini unakumbuka mtawala kijana tajiri anakuja kwa Yesu na kusema, "Nifanye nini kwa

uzima wa milele." Yesu anasema, "Wape maskini kila kitu ulicho nacho." Kwanza, Yesu anasema "shika sheria, waheshimu mama yako na baba yako usiwaue," kitu kama Amri Kumi. Jamaa huyo anasema nimefanya mambo hayo yote tangu ujana wangu. Marko, ambaye anarekodi hadithi hiyo hiyo, anasema kwamba Yesu alimtazama na alikuwa na upendo kwake. Yesu alisema ikiwa unataka kuwa mkamilifu kweli basi wape maskini kila kitu ulicho nacho. Jamaa huyo anaondoka kwa huzuni kwa sababu alikuwa na mengi. Kwa hivyo basi, swali linalojitokeza ni kwamba, mwishoni mwa hadithi ya mtawala kijana tajiri, hadithi inaishia na hii ndiyo nadhani ni muhimu kulingana na jinsi hadithi inavyomalizika. Acha niende kwenye hadithi ya mtawala kijana tajiri hapa. "Aliposikia haya alihuzunika sana," mtawala kijana tajiri, hii ni sura ya 18 mstari wa 23. "Kwa sababu alikuwa mtu tajiri sana. Yesu alimtazama na kusema 'jinsi ilivyo vigumu kwa matajiri kuingia katika ufalme wa Mungu. Ni rahisi zaidi kwa ngamia kupita kwenye tundu la sindano kuliko kwa tajiri kuingia katika ufalme wa Mungu.'" Jambo hilo la jicho la sindano, watu wamesema ni kama ngamia anayepita kupitia lango dogo huko Yerusalemu anapaswa kuwa amefunguliwa yote. Haijawahi kunifanyia mengi sana. Nadhani jicho la sindano lilikuwa linazungumzia sindano ya kushonea inayomtia ngamia kupitia tundu la sindano. "Wale waliosikia haya huuliza, 'basi ni nani awezaye kuokolewa?'" Ikiwa tajiri hawezi kuokolewa na tajiri akageuka, ni vigumu kwao kuingia katika ufalme na hiyo ni sura ya 18.

B. Mukadha wa Zakayo [6:52-9:56]

B: changanya BF; 6:52-26:19; Zakayo

Unapofungua ukurasa wa sura ya 19 tutakuwa na hadithi ya mtu tajiri akija kwa Yesu. Kwa hivyo mfano, sio mfano, hii ni hadithi ya kihistoria, na mtawala kijana tajiri. Nitamwita RYR, mtawala kijana tajiri. Kuna tofauti kati ya mtawala kijana tajiri ambaye ni tajiri lakini hafanikiwi lakini tuna mtu mwingine tajiri ambaye kweli anafanikiwi na huyu ni Zakayo. Sasa inavutia sana pia, katika simulizi hii, jinsi inavyoanzisha hadithi. Kwa maneno mengine, katika kila kisa Luka anaanzisha mhusika anayemkabili Yesu kwa upinzani. Kuna kizuizi. Mtu anayemjia Yesu anatafuta kuja kwa Yesu lakini kuna kizuizi

njiani. Kwa hivyo mtawala kijana tajiri anamjia Yesu na anamwuliza jinsi anavyoweza kuingia katika ufalme na ana kizuizi. Kikwazo ni utajiri wake na hawezi kushinda kizuizi hicho kwa hivyo anageuka. Kwa hivyo kuna ombaomba kipofu. Sasa hii inafanyika Yeriko. Kwa hivyo Yesu yuko chini Yeriko chini kwenye bonde kaskazini mwa Bahari ya Chumvi huko kama tulivyoona hapo awali. Kipofu, kipofu ana kikwazo gani? Kipofu anajaribu kumfikia Yesu lakini hawezi kumfikia Yesu kwa sababu umati upo. Kwa hivyo kipofu anapiga kelele "Yesu nihurumie" Yesu anapopita. Umati unamwambia mwombaji, kipofu mwombaji, "Nyamaza, nyamaza sema. Yesu anakuja hapa usipige kelele hivyo." Kadiri wanavyomwambia anyamaze ndivyo anavyozidi kuinua sauti na kupiga kelele zaidi na zaidi. Kwa hivyo kipofu mwombaji, nini kinatokea? Ana kikwazo, umati ndio kikwazo chake. Ni kipofu na hawezi kumfikia Yesu kwa hivyo anafanya nini? Anapiga kelele zaidi na kisha Yesu anamponya kipofu mwombaji.

Sasa unachopata ni hadithi ya Zakayo. Zakayo, yeye pia ana kikwazo na Zakayo ana kikwazo gani? "Yesu aliingia Yeriko na alikuwa akipita na palikuwa na mtu mmoja huko kwa jina Zakayo. Alikuwa mkuu wa watoza ushuru na alikuwa tajiri. Alikuwa mtoza ushuru na alikuwa tajiri." Sasa kumbuka, kijana tajiri. Hitimisho la hadithi ya kijana tajiri, ni vigumu kwa tajiri kuingia katika ufalme kuliko ngamia kupita kwenye tundu la sindano. Hapa tuna mtu tajiri. Alitaka kumwona Yesu, kuona Yesu alikuwa nani, lakini kwa kuwa alikuwa mfupi, hakuweza kwa sababu ya umati. Kwa hivyo tena, una umati ukiwa kikwazo. Hawezi kufika kwa Yesu kwa sababu ni mtu mfupi mdogo na hawezi kupita huko. Kwa hivyo urefu wake ni tatizo. Kwa njia, unaona kwa nini hadithi ya Zakayo ni nzuri kuwaambia watoto? Watoto wanaishi katika ulimwengu wa watu wakubwa na watoto ni wadogo. Zakayo alikuwa mdogo na watoto wanaweza kuelewa hilo. Hawezi kumwona Yesu kwa sababu ya umati wa watu kwa sababu yeye ni mtoto mdogo tu. Kama unakumbuka miaka iliyopita, kulikuwa na filamu hii inayoitwa Big ambapo mtoto kimsingi alijifanya kuwa na mwili mkubwa.

C. Hadithi ya Zakayo [9:56-14:12]

Hata hivyo, alikimbia mbele na kupanda kwenye mkuyu. Kwa hivyo anafanya

nini? Kama mtoto angefanya , anapanda kwenye mkuyu huu na ukienda Yeriko wana mkuyu huko hadi leo. Ni wazi sio mkuyu uleule lakini anaenda kwenye mkuyu ili kumwona Yesu kwa kuwa alikuwa akija kwa njia hiyo. “Yesu alipofika mahali hapo, alitazama juu, akamwambia, ‘Zakayo, shuka mara moja. Lazima nibaki nyumbani kwako leo.’ Zakayo shuka chini kwa maana leo ninakaa nyumbani kwako. Basi akashuka mara moja, akamkaribisha kwa furaha. Watu wote walipoona haya, wakaanza kunung’unika.” Angalia jibu la umati, walinung’unika “Amekwenda kuwa mgeni wa mwenye dhambi? Lakini Zakayo akasimama, akasema, ‘Bwana! Tazama, Bwana, hapa na sasa nawapa maskini nusu ya mali zangu. Kama nimemdhulumu mtu yeyote kitu chochote, nitalipa mara nne zaidi.’ Yesu akamwambia, ‘Leo wokovu,’ Luka anasisitiza nini? Wokovu. Yesu ndiye mwokozi wa wote. “Leo wokovu umefika nyumbani humu kwa sababu huyu naye ni mwana wa Ibrahimu. Kwa maana Mwana wa Adamu alikuja kutafuta na kuokoa kilichopotea.” Unamkumbuka mwana mpotevu, mwana mpotevu? Pia tunazungumzia sarafu iliyopotea. Mwanamke akitafuta sarafu iliyopotea nyumbani. Hapa unamwona Yesu akitafuta na kuokoa kilichopotea.

Kwa hivyo kuna kikwazo kwa Zakayo, urefu wake mfupi na umati. Kuna kikwazo kwa mtawala kijana tajiri, utajiri wake. Zakayo na mtawala kijana tajiri, wote wawili ni matajiri. Hitimisho, kwa kweli, katika hadithi ya mtawala kijana tajiri ni kwamba ni vigumu kwa mtu tajiri kuingia katika ufalme wa mbinguni, ni vigumu kuliko kupitia tundu la sindano na ngamia. Mtawala kijana tajiri hushika amri na kwa hivyo Yesu akasema, "je, umezishika amri?" Mtawala kijana tajiri anasema, "Nimezishika amri tangu ujana wangu." Kwa hivyo jamaa huyu ni mtu mnyofu wa maadili. Amezishika amri. Kwa upande mwingine, Zakayo ni mtoza ushuru tajiri. Zakayo anapataje pesa zake? Ni tajiri kwa sababu ni mtoza ushuru. Wote ni matajiri lakini Zakayo anazipata kwa kuwaibia watu. Kwa nini watoza ushuru walidharauliwa vibaya katika utamaduni huo? Kwa kiasi kikubwa watoza ushuru kama IRS leo, Warumi waliingia na walikuwa wakinyonya kodi kutoka Palestina. Wangukuwa na hawa watoza ushuru na wangukusanya kodi kwa Warumi. Sio tu kwamba wangukusanya kodi ambazo zilidaiwa Warumi bali pia wangukunguza vitu na kuchukua pesa kwa ajili yao wenyewe. Kwa maneno mengine,

kama wangekuwa wakikusanya kodi wangeongeza 10% , 20% juu yake na kama malipo ya kukusanya kodi. Kwa hivyo walipata utajiri kutokana na migongo ya watu wao wenyewe. Kwa hivyo hawa watu wangeonekana kama wasaliti. Walikuwa wakiunga mkono Roma. Walikuwa wazushi wa Roma na walikuwa wasaliti. Walionekana kama wasaliti. Walikuwa wamejiuza kwa Roma. Walikuwa wakiuza watu wao wenyewe kwa faida ya Roma kwa faida yao binafsi kutoka kwa migongo ya watu wao wenyewe. Kwa hivyo, watoza ushuru walikuwa watu wa kudharauliwa kabisa na wangedharauliwa na Wayahudi ambao walikuwa wanataka kuondoa nira ya Warumi. Unakumbuka kwamba Mathayo, Mathayo/Lawi wetu, pia alikuwa mtoza ushuru . Walikuja nyumbani kwa Mathayo na watu wakawa na mwitikio kama huo hapo. Yesu anawezaje kula na watoza ushuru na wenye dhambi? Kwa hivyo Zakayo anakiuka amri.

D. Wokovu katika Hadithi ya Zakayo [14:12-17:47]

Sasa mtawala kijana tajiri anashauriwa kuuza vyote alivyo navyo na kuwapa maskini. Yesu anamwambia lazima uuze vyote ulivyo navyo na kuwapa maskini. Kinachovutia sana hapa, je, kuna mabadiliko makubwa yanayotokea? Je, Yesu aliwahi kumwambia Zakayo “Zakayo wewe ni mtu tajiri, unahitaji kutoa utajiri huo na kuwapa maskini”? Yesu hakumwambia chochote Zakayo. Unaposoma hadithi hapa inasema acha nikuonyeshe mabadiliko hapa. Yesu anasema “shuka kutoka kwenye mti, naenda nyumbani kwako leo” na watu wote wananung’unika na jibu la Zakayo ni lipi? Yesu hasemi chochote katika simulizi lakini Zakayo alisimama na kumwambia Bwana. Zakayo kwa hiari, hivi ndivyo anavyofanya kwa hiari. Yesu anamtambua, na hiyo ni sawa, anaenda tu nyumbani kwake. “Tazama, Bwana, hapa na sasa nawapa maskini nusu ya mali zangu” Zakayo anajitolea. Yesu anaamuru na kumwambia mtawala kijana tajiri kwamba anapaswa kuwapa maskini pesa zake lakini hawezi kufanya hivyo kwa sababu ameipenda sana. Kwa upande mwingine, Zakayo anafanya kwa hiari. Kwa hivyo unachokiona ni kazi ya Mungu katika maisha ya Zakayo. Yesu hana haja ya kumwambia, anafanya tu kiotomatiki, anajua kinachofaa kufanya. “Kama nimemdanganya mtu yeyote kwa chochote, nitalipa mara nne ya kiasi hicho.” Yesu alisema “leo wokovu umefika

katika nyumba hii.” Kauli nzuri: “leo wokovu umefika. ” Wokovu umekujaje? Zakayo anatoa nusu ya utajiri wake kwa maskini. Tena hii ni njia ya kuvutia sana ya jinsi Zakayo anavyopata wokovu.

Hitimisho hapa, katika hadithi ya mtawala kijana tajiri, je, matajiri wanaweza kuokolewa? Hilo ndilo lilikuwa swali. Yesu anasema, ni vigumu sana, ni kama ngamia anayepitia kwenye tundu la sindano. Ni vigumu sana. Na, hata hivyo, Zakayo, jibu ni: “leo wokovu umefika nyumbani kwako Zakayo, nawe u mwana wa Ibrahimu.”

Sasa ni nini cha kuvutia katika hadithi hii, kumbuka jinsi tulivyokuwa tukisimulia jinsi unavyoandika hadithi, kwamba mwanzo na mwisho vinafanana sana? Inavutia sana Yesu anasimama mahali hapo na Zakayo yuko juu ya mti na akamwambia “Zakayo shuka mara moja, lazima nibaki nyumbani kwako leo.” Hivi ndivyo hadithi inavyoanza. “Nitakuja nyumbani kwako leo Zakayo nitakaa nyumbani kwako.” Hadithi inaishaje? “Leo wokovu umefika nyumbani humu.” Je, unaelewa uhusiano? Hadithi inaanza na Yesu akija nyumbani kwake na kisha Yesu anatangaza “leo wokovu umefika nyumbani humu.” Luka anafanya nini katika kuandika hadithi hii? Nadhani anamhusisha Yesu na wokovu. Ninakuja nyumbani kwako: wokovu unakuja nyumbani kwako. Kwa kweli wana kitu cha kifasihi wanachokiita hii ni inclusio . Inaanza kama vile inavyoisha. Yesu anakuja nyumbani kwake, wokovu unakuja nyumbani kwake. Hadithi imepakana, kama vile vitabu vya mwisho, imepakana na Yesu anakuja, wokovu unakuja nyumbani kwa mtu huyu. Ni kumhusisha Yesu kama mwokozi na Yesu ndiye mwokozi wa watu wote, akiwemo Zakayo.

E. Matokeo ya Zakayo [17:47-23:37]

Hii inaniibua na kunivutia sana kutokana na historia yangu kuhusu jambo hili. Je, Zakayo anasema, “Namwamini Bwana Yesu Kristo nawe utaokoka?” Je, inasema popote kwamba Zakayo alimwamini Yesu? Hapana. Unachokiona ni matendo ya Zakayo. Anatoa nusu ya utajiri wake kwa maskini. Anamlipa mtu yeyote ambaye amemnyang'anya mara nne ya kile alichoiiba. Hapo zamani za kale nilifundisha katika gereza la ulinzi wa hali ya juu huko Indiana kwa takriban muongo mmoja. Ningefundisha

katika chuo kikuu mchana na kisha tungepanda hadi, kama saa moja na nusu, Michigan City hadi gereza la ulinzi wa hali ya juu huko juu. Katika darasa hilo kulikuwa na mtu ambaye tulikuwa tukimwita Probo . Jina lake lilikuwa John Shultz lakini tulikuwa tukimwita Probo na Probo alikuwa mmoja wa watu werevu zaidi ambao nimewahi kufundisha, kwa kweli, lakini alikuwa mzee. Alitoka Vietnam, alikuwa daktari wa mifugo wa Vietnam na alifungwa kwa sababu aliwaua watu kadhaa, ilikuwa mbaya. Probo alikaa darasani na hangeandika chochote na alipofanya mitihani yangu angepata mamia kwenye mitihani yangu. Alikuwa na kumbukumbu ya kupiga picha na angeweza kukumbuka chochote ulichosema, angeweza kukumbuka. Nadhani alipata hilo jeshini ambapo wangetoa amri na alikuwa huduma maalum jeshini. Angeweza kukumbuka tu ulichosema na alikuwa mtu mwerevu sana. Kilichotokea ni kwamba nilifundisha katika Chuo cha Grace kwa takriban miaka 20 kisha nikatoka kwenda Chuo cha Gordon katika eneo la Boston na Probo alikuwa akitoka gerezani na alikuwa na umri wa miaka 55 wakati huo na alikuwa akitoka gerezani na kweli alitoka gerezani na kweli aliniambia, "Ted, nitakapotoka gerezani," ni mtu mkubwa wa Harley, na angeenda kuchukua Harley na akasema angekuja chuoni na kunipigia kelele. Huko Indiana wanaondoa vizuizi vya sauti kutoka kwa Harleys ili watoe kelele nyingi na kelele kubwa unazoweza kusikia maili moja. Kwa hivyo mimi huwa ofisini kwangu katika Chuo cha Gordon nikisema moja ya siku hizi, na nilimwomba Probo kwamba alikuwa nje ya gereza kwa miaka michache na alioa msichana Mkristo. Siku zote nilifikiri hilo lilikuwa jambo la ajabu sana kwa sababu Probo hakuwa Mkristo kweli, kwa kweli, angenipinga darasani na wakati wowote angepata kosa katika Biblia angenizunguka na kuliita mambo mengi. Tungeenda huku na huko na tungekuwa na ugomvi. Nilimfurahia sana jamaa huyo, alikuwa mtu mwerevu sana, lakini alikuwa Probo , alikuwa akichunguza kitu kila mara na kunijia na vitu. Naam, alitoka gerezani, nilikuwa nikimwomba na nilikuwa hapa Boston na hii ilikuwa Indiana na ilibainika kuwa karibu mwaka mmoja baada ya kufariki niligundua kuwa alikuwa amekufa kwa takriban mwaka mmoja na nusu. Alikuwa akiendesha pikipiki yake na koti lake lilikuwa limenaswa kwenye tairi la nyuma na alikuwa ametolewa kichwani mwa pikipiki yake kwanza kwenye rail na akauawa papo hapo.

Nilikuwa kwenye mkutano, huu ni mwezi wa Novemba, na ilinibidi kusoma gazeti huko Atlanta, Georgia. Nilikuwa huko chini na jamaa huyu anayeitwa Ron Clutter. Mimi na Ron tulienda kula chakula cha mchana na alikuwa mfanyakazi mwenzangu wa zamani kutoka Indiana. Tulipokuwa tunaondoka, tulizungumza na kuzungumza na kuzungumza, kumbukumbu za zamani kama kitu. Wazee wawili wakizungumza na nilipoinuka kuondoka alisema "Unamkumbuka John Shultz? Unamkumbuka Probo wa zamani?" nami nikasema "Ndiyo, ninamkumbuka Probo. Nilikuwa na hasira sana hapa niko Boston na hakuna mtu aliyeniambia kuwa amekufa. Nilikuwa nikimwomba jamaa huyo kwa zaidi ya mwaka mmoja na alikuwa amekufa tayari na hakuna mtu aliyeniambia kuwa amekufa." Kwa hivyo nilihisi kusalitiwa kwamba hakuna mtu aliyeniambia hivyo nikamwambia Ron hilo. Ron alisema, "Sawa, wacha nikuambie mengine yote yaliyomtokea Probo." Alitoka gerezani na akaoa mwanamke Mkristo. Kumbuka nilikuambia kwamba haikuwa na maana kwa sababu hakuwa Mkristo. Alikuwa mpinga-Mkristo kwa njia nyingi. Probo hakuwahi kumwambia mtu yeyote kwamba amekuwa Mkristo, lakini kwa kweli, alimkubali Bwana. Probo alisema, "Sitaki kulazimika kuwaambia watu, nataka watu waone kwamba maisha yangu, kwamba Mungu amebadilisha maisha yangu." Kwa hivyo kimsingi Probo hakuwa mmoja wa hawa watu ambao huwa na "Yesu" kama kila aina ya neno linalonitangaza mimi ni mtu wa dini sasa. Sauti yake haikutoka kama ya kidini, huku Probo ikibadilisha maisha yake. Alisema, "Ikiwa itabadilisha maisha yangu, maisha yangu yatasema kwa sauti kubwa kuliko maneno yangu. Na kwa hivyo mimi ni Mkristo na maisha yangu yamebadilika na wataweza kuona hilo." Ninaheshimu sana hilo. Hilo ndilo unalopata kwa Zakayo. Maisha ya Zakayo yamebadilika. Sio lazima azunguke akisema Yesu hivi na Yesu vile. Hapana, maisha yake yamebadilika. Watu walijuaje kwamba maisha yake yamebadilika? Watu walijua kwamba maisha yake yamebadilika kwa sababu jamaa huyo hutoa nusu ya alichonacho kwa maskini. Ni mtu tajiri. Anawalipa watu wote ambao amewaibia mara nne na wanaporejeshewa pesa hizo wanasema "Whoa, nini kimempata mzee Zakayo?" Yesu anasema, wokovu umefika nyumbani kwako leo. Kwa hivyo hiyo ndiyo hadithi ya Zakayo na nadhani Luka anachofanya ni kuchezea hadithi hizi mbili: mtawala kijana

tajiri na hadithi ya Zakayo. Wanachezeana. Wote wawili ni matajiri. Kwanza, wokovu unakuja kwa nyumba yake, Zakayo. Mwingine ameshikamana na utajiri wake na anageuka. Huo ni aina ya usomaji wa maandishi na ninachofanyia kazi hapa ni kujaribu tu kukufanya ufikirie jinsi mtu anavyotafsiri Biblia? Hermeneutic yako ni nini? Hermeneutics ni utafiti wa jinsi unavyotafsiri Biblia.

F. Uingiliano wa Maandiko na Zakayo wakitafuta Wokovu [23:37-26:19]

Ninachosema ni kwamba unaweza kusoma hadithi hizi kwa njia ya maandishi. Kama vile unavyosoma hadithi ya mtawala kijana tajiri na unasema, “Wow, kuna mambo mengi yanayolingana na hadithi ya Zakayo. Hadithi zinachezwa, kwa hivyo ili kuelewa hadithi ya Zakayo vizuri nadhani unahitaji kuelewa hadithi ya mtawala kijana tajiri.” Hadithi ya mtawala kijana tajiri inaishia na hitimisho, matajiri wanawezaje kuokolewa? Suluhisho la hilo ni Zakayo, ambapo yeye ni mtu tajiri lakini anafanya kile ambacho mtawala kijana tajiri hakuweza kufanya, ingawa mtawala kijana tajiri ana maadili zaidi katika maana nyingi kuliko Zakayo. Kwa hivyo aina hizo za hadithi zinachezwa na Zakayo. Ujumuishaji huu, huu ndio neno nililokuambia hapo awali, ujumuishaji -- mwanzo na mwisho. “Ninakuja nyumbani kwako;” wokovu unakuja nyumbani kwako ukishirikiana na nani anayemtafuta nani. Je, Zakayo anamtafuta Yesu au Yesu anamtafuta Zakayo? Kwa hivyo unapata aina hii ya mabadiliko yanayotokea hapo. Kwa hivyo Zakayo anatafuta wokovu.

Huu ni mchoro tu, jinsi ya kuuchora. Huyu hapa Zakayo, huyu hapa Yesu ni umati. Umati basi utaunda kizuizi kwa hivyo unachopata ni kitu kama hiki: Zakayo anamtafuta Yesu lakini umati unamzuia na kwa hivyo anapaswa kushinda kizuizi hiki cha umati. Umati unanung'unika na kumkataa Zakayo. Kwa hivyo anapaswa kushinda kizuizi cha umati katika njia yake, yeye ni mtu mdogo. Wanamkataa na kumnung'unikia Zakayo kwa hivyo hana kitu cha ukubwa tu bali pia kukataliwa kwa watu katika umati na kuhisi kukataliwa huko. Umati, kwa njia, hauonekani kuhusishwa na Yesu. Ni Zakayo anayeungana na Yesu sio umati. Kwa hivyo umati unatengwa na Yesu na kisha unachopata ni Zakayo kutubu, kulipa, na kutoa kwa umati, na watu maskini. Anawalipa

watu kwa yale aliyoyafanya. Kwa hivyo Zakayo anatubu na unachopata ni Yesu. Kwa maneno mengine, una Zakayo akimtafuta Yesu na wokovu, na Yesu akimtafuta Zakayo. Kwa hivyo nadhani hii ni njia ya picha ya hadithi nyingi hizi na Yesu. Una mtu, una umati wa watu, kwa kawaida Mafarisayo au Masadukayo, na kikwazo fulani, na una Yesu. Kisha una jambo hili la pambetatu linaloendelea na hadithi nyingi hizi. Kwa hivyo nadhani hii inaweka tu picha na inasaidia kiasi.

G. Luka Anamweka Yesu Katika Mukhadha wa Ulimwengu Mzima [26:19-29:45]

C: Changanya GI; 26:19-34:48; Yesu katika mukhadha wa ulimwengu, matatizo

Yesu ndiye mwokozi wa wote. Hii inakukumbusha nini? "Sauti ya mtu anayeita nyikani." Kila moja ya injili ina nukuu hii, "sauti ya mtu anayeita nyikani" ikimrejelea Yohana Mbatizaji. Yuko nyikani akila panzi na asali ya mwituni. "Sauti ya mtu anayeita nyikani" zote zinanukuu, lakini ni Luka pekee anayeongeza "wote wenye mwili wataona wokovu wa Mungu." Luka anaongeza kauli hii: "wote wenye mwili wataona wokovu wa Mungu." Luka anasisitiza Yesu kama mwokozi wa wote, kwa hivyo anaendelea na nukuu hiyo kutoka kwa Isaya na anaendelea kutumia kauli hiyo "wote wenye mwili wataona wokovu wa Mungu."

Sasa, nataka kufanya kazi nayo, kuna kitu kidogo kinachokuja hapa - hiki kiko katika sura ya 2 na 3 ya Luka, na kinatokea katika Luka 2:1 na kisha pia katika 3:1. Acha nisome tu hili. Luka anasema Yesu ndiye mwokozi wa wote. Kwa hivyo Luka anamweka Yesu katika mukhadha wa wote katika ulimwengu wote na Luka ana ulimwengu mkubwa, nadhani, kuliko baadhi ya waandishi wengine wa mitume ambao walikuwa Wayahudi na wenye mwelekeo mdogo. Kwa hivyo, hapa kuna Luka sura ya 2 mstari wa 1 na kisha nataka kuangalia sura ya 3 mstari wa 1 kwa kitu kinachofanana sana. Anasema, "siku zile," akizungumzia wakati wa kuzaliwa kwa Yesu. "Siku zile, Kaisari Augusto alitoa amri kwamba watu wote wahesabiwe." Kaisari Augusto, mara tu anapomtaja Kaisari Augusto, je, hilo linamweka Yesu katika mukhadha wa ulimwengu na Kaisari, Kaisari wa Kirumi. Tunajua Kaisari Augusto alikuwa nani kwa hivyo tunaweza

kumweka Yesu katika muktadha wa kimataifa wakati huo. Tunajua alikuwa nani, Yesu alizaliwa katika utawala wa Kaisari Augusto. Hilo pia linatusaidia kumpata Yesu kwa mpangilio wa matukio. Luka anaandika, “Kwamba sensa ifanyike katika ulimwengu wote wa Kirumi. Hii ilikuwa sensa ya kwanza iliyofanyika wakati Kirenio alipokuwa liwali wa Siria.” Kwa hivyo kuna liwali wa Siria, Damasko ni aina ya mji mkuu wa Siria; liwali wa Siria atafanya sensa huko Israeli. Kisha katika sura ya 3 mstari wa 1 unapata kauli kama hiyo. “Katika mwaka wa kumi na tano wa utawala wa Kaisari Tiberio ,” kwa hivyo unapata dalili nyingine hapa. Kaisari Tiberio ni Kaisari mwingine. Tena, tunajua wakati Tiberio alitawala. Katika mwaka wa kumi na tano, inataja mwaka maalum wa Tiberio ambao ni muhimu sana kuwa nao. Maoni ya aina hii ya kihistoria hayapatikani mara nyingi katika Biblia kwa hivyo unapoweza kuiunganisha na watu wa kidunia kama Tiberio Kaisari katika mwaka wake wa kumi na tano ambao unatupa ndoano nzuri ya kutundika historia hii. “Pontio Pilato alipokuwa liwali wa Yudea, Herode liwali wa Galilaya na Filipino ndugu yake liwali wa Iturea, na Trakoniti na Lisania liwali wa Abilene, wakati wa ukuhani mkuu wa Anasi na Kayafa.” Kwa hivyo sio tu kwamba tunawajua magavana hawa wa eneo hilo na Palestina bali pia tunajua Anasi alikuwa kuhani mkuu pamoja na Kayafa. Kwa hivyo Luka anaonekana kumweka Yesu katika picha hii kubwa ya magavana hawa wa Kirumi.

H. Jibu la Wakosoaji “Matatizo katika Luka [29:45-32:40]

Sasa baadhi wamesema kwamba huu ni utata, Biblia ina utata hapo, pamoja na historia halisi. Kimsingi kuna matatizo hapa, hakukuwa na sensa. Wakosoaji watasema mambo kama haya: hakukuwa na sensa wakati wa Augustus. Hakukuwa na sensa inayojulikana tangu wakati wa Augustus, nambari moja. Nambari ya pili hakuna sensa inayomtaka Yusufu aende Bethlehemu wakati huo. Kumbuka Yusufu na Mariamu walilazimika kushuka Bethlehemu kufanya sensa. Hakuna iliyoandikwa ambayo tunayo katika historia ya nje. Josephus hana sensa ya Quirinius kabla ya 6 BK. Kwa hivyo Josephus ambaye alikuwa mwanahistoria Myahudi yapata 40 BK hadi 100 BK aina ya baada ya wakati wa Kristo lakini bado 40 hadi 100 BK Josephus alikuwa mwanahistoria

Myahudi. Aliandika kitabu labda chenye historia kubwa ya Wayahudi na Mambo ya Kale ya Wayahudi. Kwa hivyo Josephus alikuwa mwanahistoria kamili zaidi wa Wayahudi katika karne ya kwanza. Anataja kwamba sensa hiyo ilifanyika mnamo 6 BK. Sasa shida ni nini? Yesu alizaliwa mwaka wa 4 au 5 KK, kwa hivyo jambo la sensa limekosa kwa takriban miaka kumi na hilo ni muhimu. Quirinius hangeweza kuwa gavana wakati wa kuzaliwa kwa Yesu. Quirinius alikuwa gavana baada ya hapo. Kwa hivyo mambo ya aina hii yanajitokeza na wanasema kuna kosa katika Biblia. Kulikuwa na mtu anayeitwa Daryl Bach ambaye ni msomi wa Yesu na Lukan. Darrel Bock ni mmoja wa Wasomi wakubwa wa Agano Jipya kuhusu Luka nchini katika Seminari ya Dallas na alibobea katika Yesu na ni mzuri sana katika anachofanya. Anabainisha basi, kwamba kulikuwa na sensa tatu katika utawala wa Augustus. Warumi walikuwa wakiandikisha watu, na Warumi walipoenda kufanya sensa na kuandikisha watu waliruhusu kila eneo kufanya hivyo kwa njia inayofaa kwa eneo hilo. Kwa hivyo magavana wa eneo hilo wangeamua jinsi walivyotaka kufanya sensa. Sasa inageuka katika duru za Kiyahudi, na ungefikiri hii ni ya kawaida, katika duru za Kiyahudi ilibidi urudi kwenye maeneo yako ya msingi. Kwa hivyo kwa mfano walirudi Bethlehemu walikotoka. Walilazimika kwenda Bethlehemu ya Yudea kwa sababu walikuwa wa kabila la Yuda. Hiyo ni njia ya Kiyahudi sana ya kufanya hivyo na Warumi waliruhusu sensa ichukuliwe kama desturi za wenyeji wa eneo hilo zingeruhusu. Kwa hivyo inaonekana inafaa sana kwamba Yesu angerudi. Sensa iliyoandikwa na Josephus ilikuwa 6 BK. Inawezekana sana kwamba kulikuwa na sensa zingine. Josephus alitaja ile ya 6 BK lakini hakutaja ile iliyochukuliwa 4 au 5 KK.

I. Hoja kutoka Kimya [32:40-34:48]

Kwa hivyo kwa sababu hajataja, je, hiyo ina maana kwamba Biblia imekosea? Hiyo ndiyo inaitwa hoja kutoka ukimya. Kwa maneno mengine, je, Josephus anaorodhesha kila sensa ya mwisho iliyofanywa? Hapana, kwa hivyo huwezi kubishana dhidi ya Biblia kwa sababu huna kumbukumbu zozote zinazosema kwamba hakukuwa na sensa iliyofanywa kabla ya 0 katika kipindi cha BC. Ni hoja kutoka ukimya na hizo ni hoja dhaifu. Kwa sababu tu hatujui kuihusu kutoka kwa historia ya kidunia haimaanishi

kwamba haijawahi kutokea. Hatujui mambo mengi kuhusu historia. Unapoingia katika akiolojia na kuchimba akiolojia una sehemu ndogo tu ya sehemu ya nyenzo za akiolojia. Sehemu kubwa ya akiolojia, nyingi bado imezikwa na haijachimbwa Israeli, Mesopotamia, na Misri hata. Misri imefanywa sana lakini akiolojia ni vipande vipande sana kwa hivyo huwezi kubishana dhidi ya kitu kwa msingi wa ukimya. Huenda hatujagundua bado na kuna tani nyingi na tani nyingi za nyenzo zinazohitaji kuchunguzwa.

Pendekezo lingine kwa Quirinius ambalo Bock anataja ni kwamba inawezekana sana kwamba Quirinius angeweza kuwa gavana mara mbili. Kwamba angeweza kuwa gavana kisha akaombwa ajiuzulu au akaenda kwenye misheni nyingine kwa ajili ya Kaisari kisha akarudi na kuwa gavana tena. Kwa hivyo unaweza kuwa na uhakika kwamba yeye ni gavana mara mbili na ndiyo maana kuna BC na kisha AD na hiyo inaweza kuwa inawezekana. Kwa hivyo kuna maelezo ambayo ninajaribu kusema tu ni kwamba kuna maelezo ya kuelezea hili. Kuwa mwangalifu na hoja kutoka historia zinazosema inapingana na Biblia. Hakuna ushahidi wowote kutoka kwa hilo unaopingana na hakuna ushahidi wowote. Kwa hivyo hatuwezi kusema Biblia imekosea wakati huna ushahidi wowote wa hilo kwa njia moja au nyingine. Ni hoja ya ukimya. Kwa hivyo hiyo ndiyo tatizo la tarehe na hiyo ndiyo tumekuwa tukifanyia kazi hapa katika sura ya 2. Hakuna sensa ambayo Quirinius na sensa -- ndivyo unavyoitaja Quirinius -- hawakuwa hadi 6 AD katika Josephus na hakukuwa na safari ya kwenda Bethlehemu iliyoamriwa. Haya ndiyo mambo ambayo wakosoaji wanayaibua na haya ndiyo tuliyojaribu kuyajibu.

J. Nyimbo katika Luka: The Magnificat na Benedictus [34:48-38:29]

D: Unganisha JN; 34:48-48:51; Nyimbo na Watu katika Luka

Sasa, sifa za Luka. Kama ningekuambia ni nani mwimbaji mtamu wa Israeli, jibu lingekuwa nini? Ni nani mwimbaji mtamu wa Israeli? Ni nani katika Israeli aliyetoa nyimbo na vitu vyote vya Israeli? Ilikuwa Daudi. Mfalme Daudi katika Zaburi unazosoma zaburi 72 zina kichwa cha "kwa ajili ya Daudi" au "kwa Daudi" au vyovyote vile unavyotaka kuelewa majina hapo. Lakini nyimbo, ni nani mwimbaji mtamu wa

wimbo huo wa Israeli katika Agano Jipya au, kutoka Israeli labda, lakini mwandishi wa wimbo wa Agano Jipya ni Luka. Kwa hivyo Luka ana nyimbo hizi nzuri hapo. Nataka tu kupitia baadhi ya nyimbo zake. Nyimbo hizi zimepewa majina ya Kilatini. Nyimbo hizi zote ni maarufu sana. Zinajulikana sana kiasi kwamba zina majina yake na wakati mwingine utasikia watawa wakiziimba kwa Kilatini.

Wimbo wa kwanza unaitwa Magnificat na huu ni wimbo wa Maria. Kumbuka jinsi tulivyosema kwamba Luka anaonekana kuzungumza na Maria na kwa hivyo unapata usomaji wa karibu sana wa mambo kumhusu Maria, mambo yaliyo karibu sana na moyo wake. Luka anatuambia kwamba aliyaweka mambo haya moyoni mwake. Maria angejua hilo kwa hivyo Luka anayachukua. Maria anasema hivi “Nafsi yangu inamtukuza Bwana , roho yangu inamfurahia Mungu mwokozi wangu.” Angalia jinsi anavyomtambulisha Mungu “roho yangu inamfurahia Mungu mwokozi wangu.” Kumbuka jinsi tulivyosema wokovu ulikuwa mada kubwa kwa Luka, unaweza kuiona hata hapa katika wimbo wa Maria. “ Kwa maana amekuwa akikumbuka katika hali ya unyenyekevu ya mtumishi wake tangu sasa na kuendelea vizazi vyote vitaniita mbarikiwa, kwa maana Mwenyezi Mungu amenitendea mambo makuu.” Huu ni wimbo wa Maria. Wimbo mzuri hapa, Maria akitambua kwamba atakuwa mama wa Bwana na huu ni wa ajabu tu, wimbo wa Maria unaitwa *Magnificat* .

Benedictus , tunaelewa baraka ni nini. Wanafunzi kadhaa mwaka huu wamekuwa na Kilatini, *bene* inamaanisha "vizuri" au "vizuri." *Dictus* inamaanisha "diction" kama diction, kusema. Kwa hivyo *benedictus* ni kusema vizuri. Baraka, mwishoni mwa ibada ya kanisa, mchungaji kwa kawaida huinua mikono yake na kutoa baraka. Baraka inamaanisha atazungumza vizuri juu ya watu. Ukienda chini kwenye Kanisa la Park Street utamuona Gordon Hugenberger. Anainua mkono wake na kusema "Bwana akubariki na akulinde. Bwana akufadhili na akupe amani" na anaenda kwenye Hesabu 6 na baraka ya ukuhani. Kwa hivyo, baraka ni kama baraka ya ukuhani. Kwa hivyo hapa unayo Benedictus. Huyu ni Zakaria. Zakaria ni nani? Zakaria na Elizabeth ni wazazi wa Yohana Mbatizaji. Yohana Mbatizaji alitangazwa kwamba angezaliwa na Zakaria hakuamini lakini anaamini. Mungu anafungua kinywa chake Yohana Mbatizaji

anapozaliwa na Zakaria akajazwa Roho Mtakatifu. Unakumbuka mada ya Roho Mtakatifu ambayo Luka anaizungumzia? Zakaria alijazwa Roho Mtakatifu na akatabiri. Wimbo wa Zakaria “sifa zimwendee Bwana Mungu wa Israeli, kwa sababu amekuja na kuwakomboa watu wake. Amewainua pembe ya wokovu.” Angalia mada ya wokovu. “Ametuinua pembe ya wokovu katika nyumba ya mtumishi wake.” Kwa hivyo hii ni baraka, *Benedictus*, ya Zakaria akiimba na kumsifu Mungu.

K. Nyimbo katika Luka: Gloria katika Excelsis na Nunc Dimittis [38:29-40:24]

Gloria katika Excelsis, unamkumbuka *Gloria katika excelsis deo*. Malaika tumewasikia katika aina ya kitu cha juu. Utukufu kwa Mungu juu, "utukufu kwa Mungu juu, na amani duniani kwa watu ambao neema zake zinakaa juu yao." *Gloria katika excelsis* huu ni utenzi wa Kilatini wa kile malaika walichoimba. Kwa hivyo Luka anasoma nyimbo, anasoma nyimbo ambazo malaika wanaimba mbele za Mungu. Kwa hivyo kutakuwa na muziki mbinguni na wengi wenu mnajifunza muziki duniani na hilo ni jambo zuri kwa sababu inaonekana kuna muziki mbinguni. Malaika wanaimba utukufu kwa Mungu juu katika sura ya 2 mstari wa 14.

Wimbo wa mwisho kati ya hizi, na huu ninaoupenda, ni wimbo wa Simeoni. Unamkumbuka mzee Simeoni? Roho Mtakatifu alimwambia hatakufa hadi amwone Kristo wa Bwana na kumchukua mtoto Yesu mikononi mwake. Anasema hivi, na *Nunc Dimittis* ni Kilatini kwa maana ya "sasa ondoka." Kwa hivyo anasema hivi: "Bwana mwenye enzi kama ulivyoahidi sasa umruhusu mtumishi wako kwa amani kwa maana macho yangu yameona wokovu wako." Wokovu ni nani? "Wokovu," Zakayo, "umefika nyumbani kwako." Simeoni, mtoto Yesu, "macho yangu yameona wokovu wako." Yesu ni wokovu. "Nimeona wokovu wako kwa yale uliyoyaandaa machoni pa watu wote, nuru ya kuwafunulia Mataifa." Angalia, Mataifa wamejumuishwa hapa, Luka ni Mataifa anazungumzia mada hiyo. Unapoingia katika kitabu cha Matendo, mada ya Mataifa inatajwa. "Kwa ajili ya utukufu wa watu wako katika Israeli. Kwa ajili ya ufunuo wa Mataifa na kwa ajili ya utukufu wa watu katika Israeli." Kwa hivyo hizi ni nyimbo nne nzuri kutoka katika kitabu cha Luka. Luka ni mtunga zaburi wa Agano Jipya.

L. Watu katika Luka: Mwana Mpotevu na Barabara ya Emau [40:24-42:46]

Sasa Luke anaonekana kupendezwa na watu. Anasoma kwa makini sana kinachoendelea ndani ya watu na kwa hivyo unapata hadithi ya mwana mpotevu. Mwana mpotevu akija kwa baba yake na unapata mvutano huu wa baba na mwana. Baba akiwa mkarimu na mwenye neema kwa mwanawe akimpa urithi. Ilikuwa tusi kubwa kwa mzazi. Mmelazimika kusoma makala ambayo tumeipata mtandaoni bure kuhusu mwana mpotevu. Makala nzuri sana hiyo, na kimsingi, inaonyesha jinsi jamaa huyu alivyomgeuzia baba yake mgongo na kisha akapoteza utajiri ambao baba yake alikuwa ameunda na kupoteza urithi wake kwa maisha ya anasa. Yote yalipokwisha, alikuwa na marafiki hawa wote, divai hii yote na wanawake na mara utajiri wake ulipokwisha, hakuwa na marafiki wowote waliobaki. Kwa hivyo anaishia na nguruwe na anarudi kwa baba yake na baba yake anakimbia. Kwa njia, unaelewa nahau ya Kisemiti ambayo makala hiyo ilitoa? Naam, baba hakimbia. Ni jambo la aibu sana kwamba baba anakimbia na kumsalimia na kumshika mwanawe na kumkaribisha mwanawe tena. Kwa hivyo unapata kuungana tena kwa baba na mwana baada ya mwana kugeuka na kuondoka. Ni hadithi nzuri ya kuungana tena kwa baba na mwana hapa, mwana mpotevu.

Kwa hivyo Luka anaendelea na mambo haya yote madogo ya kibinafsi ya ukaribu wa ndani. Barabara ya Emau tutaiangalia baadaye. Barabara ya Emau, na unawapata watu hawa wawili wakitembea baada ya ufufuo na Yesu amefufuka kutoka kwa wafu. Watu hawa hawajui kweli kuihusu kwa hivyo wanatembea wakielekea magharibi kutoka Yerusalemu wakienda kama maili sita au saba, safari ya siku ya Sabato. Jamaa huyu anaonekana tu na kutembea kando yao. Ni Yesu kweli lakini anatembea kando yao na anaanza kuwaelezea, "Je, mnajua kinachoendelea Yerusalemu?" Wakasema "Je, hamjasikia kwamba Yesu, nabii, alikufa?" Yesu anacheza nao na kusema, "Hapana, niambieni zaidi" kisha Yesu anawaelezea kutoka kwa Maandiko na inasema, "mioyo yetu iliwaka ndani yetu alipoelezea maandiko na akaelezea kwamba lazima afufuke kutoka kwa wafu." Kisha ghafla Yesu anamega mkate nao na ni hadithi nzuri sana. Anapomega mkate nao ghafla wanamtambua na kusema huyu ni Yesu kisha anaondoka.

M. Watu katika Luka: wanawake na watoto [42:46-45:31]

Kwa hivyo wanawake na watoto, tumebainisha hili mara kadhaa. Yesu alisema kwamba wanawake na watoto wakati Yesu yuko katika sura ya 8 mstari wa 1 hadi 3 inasema kwamba wanawake walikuwa wakitimiza mahitaji ya Yesu. Kwamba wanawake wengi walikuwa wakimsaidia Yesu. Inavutia sana. Unampata mama yake Zebedayo mke wa Zebedayo. Unawakumbuka mitume Yakobo na Yohana? Inaonekana mke wa Zebedayo alikuwa akisafiri na kumsaidia Yesu katika huduma yake pamoja na Maria Magdalena na wanawake hawa wengine wote. Yesu anapoenda msalabani inashangaza kwamba wanawake wanamlilia Yesu anapoenda msalabani si wanafunzi. Ukienda katika mpango wa Get Lost in Jerusalem na unapanda kile kinachoitwa via Dolorosa, unapanda via Dolorosa huko Yerusalemu, ndiyo njia ya huzuni. Ukipanda via Dolorosa utaona vituo vingi vya msalaba utaona kumi na tano. Sijui ni vituo vingapi kutoka kituo cha 3, 4, au 5 utaona wanawake wakihusika katika kulia na kuomboleza kwa ajili ya Yesu. Imetoka katika kitabu cha Luka 23:27 na kinachofuata.

Luka anamzungumzia mjane wa Naini. Mjane wa Naini ambaye ana mwana wa pekee ambaye amekufa na Yesu anamfufua mwana wa mjane wa Naini. Una mwingine anayesema alikuwa binti yake wa pekee. Unamkumbuka Yarius? Yarius alikuwa mtu anayemjia Yesu na kusema "Binti yangu yuko karibu kufa. Ee Yesu, tafadhali, njoo umponye." Yeye ndiye binti yake wa pekee. Anaonekana Luka anazungumzia kuhusu motifu hii ya mtoto pekee. Yeye ndiye binti yake wa pekee na kisha nini kinatokea? Wanapoenda nyumbani kwa Yarius wanakuja na ujumbe kwamba "msichana amekufa. Hakuna maana ya kumsumbua Bwana tena." Kwa nini aje sasa wakati amekufa . Na Yesu anasema, "Ninakuja nyumbani kwako," na Yesu anamfufua kutoka kwa wafu. Kwa hivyo ni jambo la kipekee sana hapo na motifu hii ya "mtoto wa pekee".

Kisha kitu kingine ulicho nacho ni huyu jamaa mwingine katika sura ya 9. Yario alikuwa katika sura ya 8 mstari wa 42. Sura ya 9, sura inayofuata una Yesu akija. Kwa hivyo sura yake ya 7 mwana wa mjane wa Naini anafufuliwa kutoka kwa wafu, sura ya 8 mstari wa 42 Binti ya Yario anafufuliwa kutoka kwa wafu na kisha sura ya 9. Kwa hivyo

sura yake ya 7, sura ya 8, na sura ya 9, hadithi hizi zote, katika Luka 9:38 jamaa huyu ana mtoto wa pekee. Mtoto huyu wa pekee ana pepo huyu na Yesu alimtoa pepo kutoka kwa mtoto huyu wa pekee. Luka anaonekana kuchukua mambo haya kwa watoto na wanawake pekee na hilo linaonekana kuwa jambo linalowavutia watu. Anasoma kwa karibu mioyo ya watu kile wanachofikiria.

N. Zingatia Maskini: Wimbo wa Mariamu na Haki ya Kijamii [45:31-48:51]

Sasa Luka pia anaangazia maskini. Kwa hivyo katika wimbo wa Mariamu katika *Magnificat* sikusoma jambo lote hapo awali lakini katika *Magnificat* anasema hivi: “ameshusha viti vya enzi vyenye nguvu na kuwainua wanyonge. Amewajaza wenye njaa vitu vizuri na kuwafukuza matajiri mikono mitupu.” Kwa hivyo, “amewashusha wenye nguvu, amewainua wanyenyekevu. Amewalisha wenye njaa lakini amewafukuza matajiri mikono mitupu.” Kwa hivyo unapata aina hii ya mabadiliko ambapo matajiri wanakuwa maskini na maskini hulishwa. Luka anaonekana kuelewa hili na maskini na mambo mengi. Unapozungumzia masuala ya haki ya kijamii kwa kawaida huzungumzia kitabu cha Luka kwa sababu Luka anasisitiza maskini na aina hiyo ya muktadha. Sura ya 4 mstari wa 16 na unaofuata unasema kwamba Yesu alikuja kuwaletea maskini habari njema. “Alikuwa kuwaletea maskini habari njema, kuwatangazia wafungwa kufunguliwa na kuwarejsha vipofu kuona tena, kuwaacha huru waliokandamizwa.” Kwa hivyo, Yesu anafanya kazi kwa ajili ya maskini, kwa ajili ya waliokandamizwa na anawaweka huru. Ujumbe mzuri huko watu wa injili ya kijamii wameondoa vifungu hivi.

Tatizo ni kwamba unashughulika na dhambi na wokovu na aina hizo za mambo. Unapata mvutano huu ukiendelea katika utamaduni wetu kati ya masuala ya haki ya kijamii na masuala ya wokovu katika suala la wokovu kutoka dhambini. Kwa kuwa utamaduni wetu haupendi dhambi tena, tunazingatia haki ya kijamii na tunaweka jambo kubwa juu ya haki ya kijamii kuwasaidia maskini, kuwasaidia maskini, kuwasaidia maskini na kupuuza ukweli kwamba Yesu alikuja kufanya nini? "Tazama Mwana-Kondoo wa Mungu aichukuaye dhambi ya ulimwengu" na wokovu, ukombozi kupitia damu ya Kristo hatuasisitizi huku tukisisitiza msaada wa maskini na hilo linaweza

kuwa tatizo. Swali ni je, ni hili au lile? Jibu ni hapana, si lolote kati ya hayo/au yote mawili/na tatizo ni kwamba kundi moja linawasisitiza maskini hasa wasoshalisti na watu wa aina ya kikomunisti wa Marxist. Unatumia Maandiko na kutumia masuala ya haki ya kijamii na Maandiko ya ushirika. Hawakujali sana Maandiko. Wanachofanya ni kwamba huenda na kung'oa mada hizi kutoka kwa Maandiko kuhusu kuwasaidia maskini na kimsingi wanaenda kinyume na mada hizo na kupuuza vipengele vingine vya injili ya toba, kumwabudu Mungu na kumtumikia Mungu huchukua nafasi ya nyuma. Nadhani kuna matatizo katika pande zote mbili kwa kweli. Bila shaka, katika chuo kikuu - na ninapaswa kusema katika vyuo vingi - suala la haki ya kijamii linasukumwa na ukombozi na wokovu kutoka kwa dhambi hupuuzwa. Kwa hivyo nadhani kwamba chuo kikuu na vyuo vikuu vinaweza kutumia usawa upande mwingine kwamba Yesu alikuja kuwaokoa wenye dhambi na kumwaga damu yake kwa ajili ya dhambi za watu wa ulimwengu. Luka inatumika kusukuma upande wa haki ya kijamii.

O. Zingatia Maskini: Uza Kila Kitu na Mifano [48:51-51:41]

E: Changanya O; 48:51-51:41; Zingatia Maskini

Uza kila kitu na uwape maskini mara tatu katika sura ya 12:31, 14:33, 18:22 alikuwa mtawala huyo kijana tajiri tuliyemtazama. Kwa njia, unaposoma mada hii katika kitabu cha Matendo, Luka anaandika Matendo pia. Utaona katika kanisa la kwanza walitoa kila kitu na walikuwa na kila kitu sawa katika kanisa la kwanza. Angalia, kwa njia, kwamba walipokuwa na kila kitu sawa, serikali ikisema kwamba unapaswa kugawanya utajiri tena, lazima umpe mtu huyu utajiri? Hapana, hutokea kama Zakayo, kwamba mtu hufanya hivyo kutoka moyoni mwake. Ni chaguo lake. Hachukui utajiri kutoka kwa watu. Ni chaguo lake kuwapa maskini kwa ukarimu na kwa hivyo unapaswa kuwa mwangalifu sana kuhusu mambo haya ambapo yanaingia na kusema una utajiri na mimi ni maskini kwa hivyo unapaswa kunipa pesa zako. Yesu hakusema matajiri wanapaswa kuwapa maskini na mimi ni maskini kwa hivyo nipe pesa zako. Hiyo sio inayosemwa hapa. Inatoka moyoni na ukarimu kuwasaidia maskini. Mtu anahitaji kuwa na uadilifu ili awe na uhuru wa kuchagua mwenyewe, hivyo basi inakuwa suala la

kimaadili. Wanaweza au la, ni chaguo lao. Chaguo: ikiwa kuna jambo kubwa katika Maandiko, suala la chaguo na chaguo la mtu binafsi ni jambo kubwa linalohitaji kulindwa. Katika utamaduni wetu tunataka kutunga sheria kuhusu kile kinachopaswa kufanywa na kukifanya kiwe lazima. Lazima kitoke moyoni. Matajiri wote hawakutoa vitu vyao vyote. Tutaona Yosefu wa Aramathea akimsaidia Yesu na kaburi lake lakini Yosefu wa Aramathea ni mtu tajiri. Utakapoingia katika kitabu cha Matendo utamuona Lidia ambaye ni muuzaji wa zambarau. Ni mwanamke tajiri. Anawasaidia kutokana na utajiri wake lakini hawapi maskini wote. Anatumia utajiri wake kwa manufaa. Lazima ufanye kazi na hilo.

Ghala la mjinga tajiri huyu ndiye mtu atakayekufa siku inayofuata na anazungumzia kujenga ghala kubwa zaidi na Kristo anakuja na kusema, "Leo roho yako itahitajika kutoka kwako na utakapokufa huwezi kuichukua." Unaweza kuwa tajiri kabisa iwezekanavyo. Ni moja ya mambo ninayopenda kuhusu Warren Buffet. Mmoja wa watu matajiri duniani anasema anataka kufa bila sifuri na anataka kutoa yote. Nadhani kuna kitu kizuri kuhusu hilo na natumai tu atakiendeleza. Kuna kitu kizuri na kizuri kuhusu hilo. Hiyo ni aina ya njia ya Yesu. Ghala la mjinga tajiri, huwezi kulichukua, na utalitumiaje. Lazaro na mbizi. Lazaro na tajiri tutazungumzia hilo kwa sekunde moja kwa upande wa mbingu na kuzimu. Mkazo uko kwa maskini.

P. Mfano wa Lazaro na Tajiri [51:41-56:19]

F: Unganisha PT; 51:41-73:30 mwisho ; Lazaro na Tajiri, Kuzimu

Tukizungumzia Lazaro na tajiri, hebu tuende kwenye hilo kwa upande wa mbingu na kuzimu. Nataka tuangalie kidogo kuhusu mfano huu katika sura ya 16 mistari ya 19 na inayofuata. Mfano wa Lazaro na tajiri. Acha nisome tu hili. Swali ni kwamba Biblia inafundisha nini kuhusu kuzimu? Je, kweli kuna mahali panapoitwa "kuzimu"? Mungu mwema, mwenye upendo, mkarimu anawezaje kumtuma mtu kuzimu? Mungu mwema, mkarimu, mwenye huruma, na mwenye kusamehe anawezaje kumtuma mtu kuzimu? Kwanza kabisa sidhani kama Mungu anamtuma mtu kuzimu, nadhani wanafanya uchaguzi na kuishia huko. Lakini hata hivyo, sura ya 16 mstari wa 19 "palikuwa na mtu

tajiri aliyevaa nguo za rangi ya zambarau [ishara ya utajiri], na kitani nzuri, na kuishi maisha ya anasa kila siku. Mlangoni mwake aliwekwa maskini mmoja jina lake Lazaro, amejaa vidonda, akitamani kula kile kilichoanguka kutoka mezani mwa tajiri." Baadhi ya watu wanawathamini mbwa wao zaidi kuliko wanavyowathamini watu. Katika utamaduni huo mbwa wanaonekana vibaya sana. "Hata mbwa walikuja na kulamba vidonda vyake. Wakati ulifika ambapo maskini alikufa na malaika wakamchukua hadi ubavuni mwa Ibrahimu. Yule tajiri naye akafa na akazikwa kuzimu ambapo alikuwa katika mateso." Kwa hivyo inatuambia kidogo kuhusu kuzimu. "Kuzimu, alipokuwa katika mateso, aliinua macho yake akamwona Ibrahimu kwa mbali na Lazaro kando yake."

Inavutia sana, kila unapokutana na hadithi ya Biblia, kumbuka kila mara ni nani aliyetajwa na nani asiyetajwa. Lazaro katika hadithi hii anaitwa. Lazaro ni nani? Lazaro ni maskini mwombaji. Lakini Lazaro anaheshimiwa kwa kumpa Lazaro jina. Hata hivyo, tajiri ana nini? Hajawahi kuitwa kwa jina, anaitwa "mtu tajiri." Hajawahi kutajwa kwa jina, kwa hivyo inavutia tu. "Naye akamwita, 'Baba Ibrahimu, nihurumie. Mtume Lazaro achove kidole chake majini na kuupoza ulimi wangu kwa sababu niko katika mateso katika moto huu.'" Angalia kuna uchungu, maumivu, na mateso. Anataka kitu, maji, ili kuupoza ulimi wake. Kwa hivyo hii inaelezea, tunapata hapa mfano, hadithi ambayo Yesu anatumia kuelezea kinachoendelea katika utengano huu kati ya tajiri na Lazaro. Jamaa huyu yuko kuzimu na Lazaro yuko kifuani mwa Ibrahimu au karibu na Ibrahimu. "Lakini Ibrahimu akamjibu, 'Mwanangu, kumbuka kwamba wewe ulipata mema yako wakati wa uhai wako, huku Lazaro akipokea mabaya, lakini sasa anafarijika hapa, na wewe unateseka. Zaidi ya hayo yote, kati yetu kuna shimo kubwa ambalo limewekwa ili wale wanaotaka kutoka hapa kuja kwenu wasiweze, wala hakuna mtu anayeweza kuvuka kutoka huko kuja kwetu.'" Hilo ni shimo hili na inaonekana huwezi kuvuka shimo. Inaonekana unaweza kuwasiliana ng'ambo ya shimo kwa sababu wangeweza kusikia kile ambacho jamaa alikuwa akisema lakini hawakuweza kulivuka. "Akajibu, 'Basi nakuomba, baba, umtume Lazaro,'" tena anamwamuru Lazaro azunguke, "mtume Lazaro aende nyumbani kwa baba yangu, maana nina ndugu watano. Acha awaonye ili

wao pia wasije mahali hapa pa mateso.' Ibrahimu akajibu [angalia hili], Ibrahimu akajibu, 'Wana Musa na manabii.'" Hizi ni sehemu mbili za Maandiko. Musa, walikuwa na Pentateuki, Mwanzo hadi Kumbukumbu la Torati, na walikuwa na manabii. Manabii kuanzia katika Yoshua na wanawaita hao manabii wa zamani na manabii wa baadaye: Isaya, Yeremia, katika kanuni ya Kiebrania. Kwa hivyo anasema, "wana Musa na manabii. Wawasikilize hao." 'Hapana, baba Ibrahimu,' [anamkemea kutoka kuzimu bado anamkemea Ibrahimu]. Alisema 'lakini ikiwa mtu,' [sasa huu ndio mstari muhimu wa kukamata. Nadhani huu ndio mstari muhimu]. Anasema, 'hapana, baba Ibrahimu,' alisema lakini ikiwa mtu kutoka kwa wafu atawaendea watatubu.' Ibrahimu akamwambia, 'Wasipomsikiliza Musa na manabii hawatasadiki. Hata kama mtu atafufuka kutoka kwa wafu hawatasadiki.'" Huyu anazungumzia nani? Nadhani hii inaashiria. Huu ni ufunuo kuhusu Yesu Kristo. Akimwakilisha Yesu Kristo atarudi kutoka kwa wafu na bado hawataamini.

Q. Maelezo Tofauti na Umuhimu wa Kuzimu [56:19-59:13]

Kwa hivyo huu ni mfano wa Lazaro na tajiri na unaibua swali basi la unafanya nini na kuzimu. Una Lazaro na tajiri. Acha niangalie tu hoja tano hapa. Kuna maelezo tofauti katika maisha haya anasa utajiri wa tajiri na umaskini wa Lazaro. Lakini katika ulimwengu mwingine kuna mabadiliko haya ambapo tajiri na anasa yake sasa yuko kuzimu huku Lazaro mwombaji ambaye hakuwa na chakula cha kutosha akiinuliwa. Anawakumbuka ndugu zake. Inashangaza kwamba anawakumbuka ndugu zake katika ulimwengu mwingine lakini hakuna hisia ya kujuta kwa kile kilichotokea kwa Lazaro. Lazaro ni mwombaji maskini karibu na meza yake na mbwa wakiramba vidonda vyake, lakini hakuna kumbukumbu ya Lazaro. Ni wasiwasi tu kwa ndugu zake mwenyewe. Wana Musa na manabii Ibrahimu walimwambia. Inaashiria Yesu, yule aliyefufuka kutoka kwa wafu na huo ndio mwisho wa hadithi. Ikiwa mtu angefufuka kutoka kwa wafu bado hawangeamini na hiyo inaonekana inazungumzia Yesu.

Kwa hivyo je, mbingu na kuzimu ndio jambo kuu hapa? Sidhani hivyo. Nadhani jambo kuu ni kwamba tunahitaji kufikiria kuhusu toba. Tunahitaji kufikiria kuhusu

kuwatunza maskini. Tunahitaji kufikiria kwamba kuna mahali panaitwa "kuzimu." Kwa hivyo, je, sasa kuna jambo muhimu? Je, maisha haya yana umuhimu? Maisha haya yanaamua, je, maamuzi yetu yanaamua? Nadhani hii inatisha sana kwa watu. Je, maamuzi tunayofanya sasa yana matokeo ya milele? Je, maamuzi yetu hivi sasa yana matokeo ya milele? Jibu ni: ndiyo. Sasa ni muhimu. Unachoamua kufanya na maisha yako ni muhimu. Haijalishi kwa sasa tu, ni muhimu kwa milele. Kwa hivyo nataka kupendekeza kwamba Mungu anatumia sana kama wanadamu kwamba tunafanya chaguzi, tunajihusisha na ulimwengu huu na chaguzi zetu kisha zina matokeo. Chaguo zetu zina matokeo ya ndani. Inashangaza kile ambacho Mungu ameturuhusu kufanya katika ulimwengu huu wa muda mfupi ambao sote tunazunguka kwa miaka 80, 90 labda sasa na tunapata miaka 80 au 90 na maamuzi hayo tunayofanya hudumu milele. Ni jambo la kushangaza kwa hivyo maamuzi ya sasa ni muhimu sana na unahitaji kufikiria kwa undani maamuzi unayofanya.

Kwa hivyo ni mambo gani mengine tunayojua kuhusu kuzimu kutoka sehemu zingine za Biblia? Inashangaza, Yesu alifundisha zaidi kuhusu kuzimu kuliko alivyofundisha mbinguni. Yesu alifundisha zaidi, kuna mafundisho zaidi kutoka kwa Yesu -- kwa njia, huwezi tu kuipindua kuzimu na kusema, "kwenda kuzimu pamoja na kuzimu." Huwezi kusema hivyo kwa sababu Yesu mwenyewe alifundisha zaidi kuhusu kuzimu kuliko alivyofundisha mbinguni. Mafundisho mengi kuhusu kuzimu yanatoka kwa Yesu. Kwa njia, Yesu ndiye mzuri kuzungumzia kuhusu kuzimu kwa sababu Yesu anajua pande zote mbili. Amekuwa pande zote mbili na sio kwamba Yesu amekuwa kuzimu, hilo ni swali lingine kabisa.

R. Maneno Matatu kwa Ajili ya Kuzimu [59:13-62:12]

Kuna maneno matatu ya kuzimu. Neno katika Agano la Kale lilikuwa *sheol*. *Sheol* ilitumika kama aina ya ulimwengu wa chini. *Sheol* mara nyingi humaanisha "kaburi." Mara nyingi wanapowaweka watu ardhini hutumia neno *sheol* kwa kaburi. Haimaanishi ulimwengu wa chini. Inamaanisha walimzika mtu huyo. Kwa hivyo *sheol* inaweza kumaanisha tu "kaburi" au "kaburi" aina hiyo ya kitu.

Gehenna ni maneno mawili kwa Kiebrania. *Geh* , kimsingi inamaanisha "bonde." *Henna* ni ya Hinomu , ikimaanisha Bonde la Hinomu kusini-magharibi mwa Yerusalemu. Ikiwa baadhi yenu mnaenda kusoma katika Chuo Kikuu cha Yerusalemu, kiko pembezoni mwa Bonde la Hinomu . Bonde la Hinomu linazunguka na Chuo Kikuu cha Yerusalemu kiko juu na kinazunguka huko. Hii ilikuwa dampo la taka ambapo walichoma taka zao. Ilikuwa mahali pa kuchomea. Mahali hapa, mahali hapa pa kuchomea moto panakuwa *Gehenna* hii , bonde la Hinomu , mahali hapa pa kuchomea moto, panakuwa sitiari au bora zaidi jina la kuzimu kama mahali hapa pa kuchomea moto.

Jambo lingine ambalo bonde la Hinomu lilijulikana nalo ni kwamba hapo ndipo wanapowachoma watoto wao. Unakumbuka katika Agano la Kale, kulikuwa na mungu aliyeitwa Kemoshi na Moleki wa Moabu na Edomu na Trans-Jordan na miungu hiyo kisha ikaja kwa Israeli na watu wakawachoma watoto wao. Walichoma watoto wao katika bonde la Hinomu kwa miungu Moleki na Kemoshi , kwa hivyo ni mahali pabaya sana.

Nakumbuka nilipokuwa huko nilikuwa nikipiga picha za *Get Lost in Yerusalemu*, uhalisia pepe wa Yerusalemu. Nilishuka kwenye bonde la Hinomu na nilitoka mapema na nilienda peke yangu, kwa kawaida hupaswi kusafiri peke yako. Nilisema nataka kupiga picha na niligundua kulikuwa na dampo kwenye bonde karibu na Hinomu . Nilidhani nitaenda kuchukua picha hii ya digrii 360 ya dampo hili, mahali hapa pa moto kwenye bonde la Hinomu pale. Kwa hivyo ninatembea hadi kwenye dampo na ninajiandaa kupiga picha yangu na ghafla kuna hawa jamaa watatu wa ajabu wanatoka kwenye dampo na kwa kweli wanakuja moja kwa moja kwangu. Niligundua kuwa ni wakati wa kutoka hapo kwa hivyo nilikata miguu ya tripod yangu na kamera yangu na kuanza kukimbia kwa sababu nilijua hawa jamaa walikuwa wananifuata. Kwa hivyo, dampo za takataka katika bonde la Hinomu hutumika kama sitiari ya *Ge henna* , mahali pa kuzimu, kuzimu au kuzimu ikimaanisha ulimwengu wa chini.

S. Kuzimu katika Utamaduni wa Kisasa [62:12-67:15]

Yesu alifundisha zaidi kuhusu kuzimu kuliko alivyofundisha mbinguni. Hii ni kinyume na utamaduni wa kisasa. Utamaduni wa kisasa unasema kuna nafasi ya pili kila wakati. Mungu ni mwenye upendo, Mungu ni mwema Mungu hutoa nafasi ya pili kila wakati. Wakati mwingine Mungu hatoi nafasi ya pili. Wakati mwingine mambo hutokea na kuna matokeo ya milele. Sasa ni muhimu. Chaguzi zako ni muhimu. Kwa hivyo kuwa mwangalifu kuhusu msongo wa mawazo kwenye upendo. Lazima ukumbuke dhambi ni jambo kubwa. Katika utamaduni wetu wanasema, "dhambi haikumuumiza mtu yeyote kwa hivyo si jambo kubwa." Sisi hupuuza dhambi kila wakati. Inavyoonekana dhambi ni jambo kubwa sana kwa Mungu kiasi kwamba alimtuma mwanawe kufa kwa ajili yake. Dhambi ni jambo kubwa kwa Mungu. Kuwa mwangalifu kuhusu kusamehe kila wakati.

Sasa, unafanyaje kazi na dhana ya kuzimu na unafikiri kuhusu watu kuwa jehanamu milele na milele? Ukweli wa kweli ni kwamba, hivi majuzi nimekuwa nikifikiria kuhusu umilele wa mbinguni. Sina uhakika kama naweza kuelewa maana ya kwenda mbinguni kwa mamilioni na mabilioni ya miaka. Sijui maana ya kwenda upande mwingine. Je, unawakumbuka kondoo na mbuzi? Anawatenganisha kondoo upande mmoja na mbuzi upande mwingine. Kondoo wanaalikwa katika ufalme wake. Mbuzi anawatuma kuzimu ambapo kuna kilio na kusaga meno. Kwa hivyo kutenganishwa kwa kondoo na mbuzi katika Mathayo sura ya 25, ni kifungu kingine muhimu.

Hapa kuna Marko 9:47. Angalia kwamba waandishi wote, Luka anazungumzia kuhusu kuzimu, Mathayo anazungumzia kuhusu hilo, Marko anasema sasa “jicho lako likikukosesha, ling’oe. Mkono wako ukikukosesha, ukate. Ni afadhali kuingia ukiwa na mkono mmoja katika uzima kuliko mahali ambapo funza hafi wala moto hauzimiki.” Ni taswira mbaya ya kuungua. Ni mahali pabaya. Kumbuka Mathayo 7:22 “wengi wataniambia siku hiyo, ‘Bwana, Bwana,’ nami nitasema, ‘Ondoka kwangu, sikukujua kamwe,” hilo ni jambo baya kusikia maneno hayo kutoka kwa Mungu. Kuzimu, Mathayo 23:23: “Itakuwa afadhali Sodoma na Gomora siku ya hukumu kuliko kwenu [Kapernaumu] kwa sababu mlimkataa Kristo.”

Yote haya yanasemwa ni kwamba kuna siku ya hukumu inayokuja ambayo

hukumu zitatolewa na itakuwa bora kwa Sodom na Gomora. Inaonekana kuna viwango vya adhabu. Itakuwa bora kwa Sodom na Gomora kuliko itakavyokuwa kwa Kapernaumu, inaonekana kuna viwango vya thawabu. Pia kuna viwango vya adhabu. Ufunuo sura ya 20. Kitabu cha Ufunuo, hakuna anayependa kitabu cha Ufunuo kwa sababu ni vigumu sana kuelewa. Katika kitabu cha Ufunuo, na sehemu yake ambayo ni wazi kabisa, ni kwamba kuna ziwa la moto ambalo watu, Shetani na malaika zake wanahusika katika hilo pia katika Ufunuo 20.

Kwa hivyo, pamoja na vifungu hivi vyote, tunauliza kuhusu, na acha nimalizie hili kama mjadala hapa. Ni chaguzi gani ambazo watu wanazo? Unapofikiria kuhusu kuzimu, mimi tu—kuwa mkweli kwako siwezi kuelewa. Baadhi ya watu hufikiri, “Naam, kama kuna Mungu na anaweza kumtuma mtu kuzimu, mimi singemwabudu Mungu kama huyo.” Unaweza kufanya mambo yote unayotaka yawe ya kuabudu. Acha nikuonyeshe kidogo. Haijalishi unafikiria nini. “Sitaki kumwabudu Mungu anayemtuma mtu kuzimu.” Unaweza kukaa juu ya farasi wako wa juu kama unavyotaka lakini haijalishi unafikiria nini. Ni swali kama kweli lipo au la. Ikiwa unafikiri linatoka au la unasema “sawa, mimi huchagua kutoamini kuzimu.” Unaweza kuchagua kutoamini kuzimu lakini hilo halibadiliki au kuifanya iwe tofauti. Ikiwa lipo haijalishi kama unaamini au la. Haijalishi maoni yako ni nini, haijalishi hata kidogo, sifuri. Kama mahali hapo papo, papo hapo. Ni kama vile mtu akigongwa na gari unaweza kusema, "Siamini kabisa kwamba gari linaweza kwenda haraka hivyo kwa hivyo siamini kwamba limekugonga kweli." Haijalishi kama unaamini au la, umepigwa miguu yako hapo tu, Buster. Kwa hivyo haijalishi unachoamini, ukweli huingia katika hatua fulani.

Nadhani hiyo ni moja ya matatizo tunayokabiliana nayo Marekani sasa ni kwamba watu wanafikiri jinsi tunavyofikiri katika akili zetu ndivyo huamua uhalisia. Samahani, haifanyi hivyo. Uhalisia uko nje ya kichwa chako. Nadhani lazima utoke nje ya kiputo cha Gordon wakati mwingine na uone. Uhalisia hutokea katika ulimwengu halisi na haijalishi unafikiria nini au ulifikiria nini. Uhalisia hutokea. Kwa hivyo lazima upate kidokezo na uelekeze miguu yako katika uhalisia. Biblia—Yesu anaelezea kuzimu kwa njia nyingi tofauti. Kwa hivyo kuzimu inaonekana ipo kweli na mbingu inaonekana, kwa

njia, ukiondoa kuzimu basi utafanya nini kuhusu mbingu? Je, unaondoa mbingu pia? Tunachukua vitu vizuri lakini hatutaki kuchukua vitu vibaya.

T. Tafsiri Mbadala na Mawazo ya Mwisho [67:15-73:30]

Kwa hivyo ni zipi baadhi ya chaguzi zetu zingine? Hapa kuna baadhi ya chaguzi zetu zingine kuhusu watu kushughulikia hili. Kama nilivyosema nimekuwa na wakati mgumu sana kuelewa jinsi--kuwa mkweli, ukweli kwangu mimi mwenyewe ni kwamba mimi mwenyewe nina wakati mgumu sana nalo katika kulielewa na kufikiria uzito wa hali hiyo. Ninapofikiria juu yake inanitisha na najiuliza kitu. Baadhi ya watu wanasema ni la ulimwengu wote. Tuko New England hapa, eneo la Boston na kwa hivyo huu ndio ulimwengu wote. Kila mtu huenda mbinguni. Mungu kimsingi anakaribisha kila mtu mbinguni na wanaweza kulazimika kusubiri kidogo. Ninawaambia wanafunzi wangu wanapoingia mbinguni na wananiona nikisubiri langoni. Peter yuko pale akinishikilia, kunipungia mkono na kusema, "Hei, Hildebrandt njoo hapa baada ya muda." Mwambie Peter aniruhusu niingie. Baadhi ya watu wanasema ni ulimwengu wote kila mtu anaingia mbinguni. Baadhi watapitia zawadi kubwa na zawadi ndogo lakini kila mtu anaingia. Wanaita huo ulimwengu wote.

Tatizo la universalism ni kwamba Biblia haifundishi hivyo. Biblia inafundisha kwamba kuna kondoo na kuna mbuzi. Hii ndiyo sababu nina tatizo na universalism. Inaonekana kuna mbuzi na kuna kondoo na wanatenganishwa wakati wa hukumu na watu wanaenda kuzimu.

Mtazamo wa kidunia ungekuwa wa maangamizi. Uangamizi kimsingi unamaanisha kwamba watu huangamizwa ili watu wabaya waangamizwe. Wanatoweka tu. Kwa maana nyingine, unaangalia hilo na kusema hilo ni la huruma zaidi, ukizingatia mtu anayekaa kuzimu milele maangamizi ni la huruma. Sijui inaonekana kama katika mfano wa Lazaro na tajiri; unaye tajiri baada ya kifo. Sasa labda hii ni kabla ya hukumu kwa hivyo yuko katika mateso kabla ya hukumu na hukumu ya kondoo na mbuzi inakuja baadaye, baada ya Lazaro. Uangamizi baadhi ya watu wanafikiri hivyo.

Kwa kawaida darasani mwangu mimi hutembea kuelekea kushoto na hii ni dhana tu kwa upande wangu na acha niseme tu mbele kwamba sielewi sana kuhusu mbinguni. Ninaelewa kidogo sana kuhusu kuzimu. Ninaelewa kwamba maamuzi tunayofanya sasa ni muhimu sana. Yanaakisi utukufu wa Mungu . Yanaakisi ufalme wa Mungu. Yanaakisi kile ambacho Kristo amefanya katika maisha yetu. Tunapaswa kutembea katika nyayo za Yesu. Huu ni mfano mkubwa kwangu. Jambo hili na kuzimu ni nini? Nashangaa pia kwamba sehemu yangu haipendi kufikiria kuhusu hilo kwa sababu siwezi kufikiria itakuwaje mzazi akiwa mbinguni na mtoto wake yuko kuzimu au itakuwaje mume akiwa mbinguni na mke akiwa kuzimu au kinyume chake. Labda kuna uwezekano mkubwa, samahani, mke yuko mbinguni na mume yuko kuzimu. Ana huruma sana. Mwishoni mwa kitabu cha Ufunuo inasema kutakuwa na wakati ambapo Yesu atafuta machozi yote. Yesu atafuta machozi yote kama Yerusalemu Mpya na mbingu mpya zitakavyofanywa mpya. Kila kitu kitafanywa kipya na kufuta machozi yote. Ninajiuliza, mimi si mshiriki wa mambo kama haya lakini najiuliza kama kuna aina fulani ya kama, sijui tu. Nadhani labda hiyo ndiyo ninayohitaji kusema. Kurudi nyuma na kusema sijui. Ninajua hili na mstari huu unatoka katika Agano la Kale, samahani hautoki kwa Luka. Unasema "je, Mungu wa dunia yote hatatenda mema?" Kwa hivyo nadhani yangu ni kwamba, mwishowe, tutakapofika mbinguni na kuzimu na hata hivyo hilo limepangwa tutagundua kwamba kile Mungu alichofanya kilikuwa sahihi. Huenda tusiweze kukielewa sasa na hatuna wazo. Kama nilivyosema sielewi mbingu na sielewi kuzimu na kile ambacho hilo linamfanyia mtu na kinachoendelea huko. Jinsi ukombozi na rehema za Mungu, kila mtu anataka kuzungumzia ukombozi na rehema lakini ni watu wachache sana wanataka kuzungumzia haki ya Mungu na dhambi na jinsi hiyo inavyoharibiwa na mambo mengine. Nadhani ni jambo unalohitaji kufikiria.

Nadhani kufikiria kuhusu mbingu na kuzimu na kurudi kwa Kristo katika 1 Yohana kunaiita "tumaini lenye baraka." Inarejelewa kama tumaini pale. Tuna tumaini hili kwamba tutakutana na Yesu siku moja; tunajitakasa kama yeye alivyo mtakatifu. Ninachosema ni kwamba, nadhani ni muhimu kuishi katika nuru ya ulimwengu mwingine. Hilo ndilo nadhani ninalojaribu kusema. Ni muhimu kuishi katika nuru ya

ulimwengu mwingine. Kuna mahali pa mema. Tunaweza kufanya maamuzi ambayo yatatuongoza mahali hapo. Tunaweza kumwamini Kristo. Tunaweza kufanya mema na tunahitaji kuwa na nia ya kufanya hivyo sasa. Jinsi itakavyotoweka sijui. Nadhani ni busara wakati mwingine kusema sijui. Natumaini mbinguni, naogopa kuzimu na naogopa kuzimu kwa kila mtu, kwa watu binafsi katika familia yangu kwa ajili yangu mwenyewe, kwa kila mtu. Natumaini mbinguni na ninamwombea Kristo na ukombozi wake na mambo mengine. Nadhani ni jambo muhimu kuelewa kwamba kuna matokeo. Kuna matokeo hasi na kuna matokeo chanya.

Chaguzi tunazofanya ni muhimu. Kwa hivyo jambo langu ni kuichukua siku hiyo. Leo ndiyo siku tuliyo nayo, tunahitaji kufanya maamuzi sahihi. Tunahitaji kufanya maamuzi yanayomtukuza Mungu ambayo yanatuongoza kwenye ufalme wa mbinguni.

Kwa hivyo asante sana na nadhani tutaachana hapo na tuna jambo moja zaidi la kufanya katika kitabu cha Luka na hilo ni kuhusu wazo la maombi. Tutazungumzia hilo wakati mwingine, asante.

Imechapishwa na Brittany Marshall
Imehaririwa na Ben Bowden
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt